מסורת הש"ס

א) [לקמן קו.], ב) [תוספתא ברכות פ"ג הי"ב], ג) [יבמות י. מנחות נב:], ד) [תוספתא דברכות פ"ג ה"ב], ה) נ"ל אין, ו) בס"א: ונבדלת,

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כך קובעת לקידוש וכו' מאליה הס"ד ואח"כ מ"ה כך קובע להבדלה כך יציאתה: (ב) רשב"ם ד"ה כך קובעת להבדלה וכו'. סעודתן (פורס מפה) תא"מ ונ"ב ט"ס הוא ע"ל מה שפרשב"ס:

◆

גליון הש"ס

ברשב"ם ד"ה כשם שקובעת וכו' שלא נגמרה מלאכתו. עי' ביצה דף לד ע"ב ודף לה ע"א:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] ברשב"ם ד"ה כשם שקובעת למעשר וכו' מתבואה שלא נגמרה מלאכתה למעשר וכו'. נ"ב תימה לי דזהו נגד מסקנא דר' יוחנן בביצה דף לה ע"א דמסיק דאינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ולולי דמסתפינא אמינא דצריך להיות שנגמרה מלאכתו ול"ע. שוב הראני מ"ו הגאון מו"ה ליב פישלס נרו די"ל דברי הרשב"ס עפמ"ש המשנה למלך פ"ה מהלכות מעשר הלכה כ"ג בישוב הרמב"ס יעוש"ה ודפח"ח:

◆

מוסף רש"י

משום דהודאה היא. דכולה חדא הודאה ואין הפסק דבר תחנה או דבר אחר בתוכה, כמו שיש בקידוש כי הוא יום תחלה למקראי קודש והנחילנו (ברכות מו.).

◆

מוסף תוספות

א. דהודאה היא. תוס' ר"פ. ב. דבהכי איירי לעיל מיחתם כמאן חתים. תוס' הרא"ש. ג. מפני שהם שותים כשהם חוזרים לדינם. תוס' ר"פ. ד. וכל כוס וכוס ששותה לחודיה קאי, והוה ליה כהתחלת שתיה. שם.

◆

רבינו חננאל

קשיא לעולא דאמר הבדלה אינה חשובה בכל אלו. ופריק ברכת הבדלה נמי כברכת המצות דמיא. רב חיננא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא והוה קאי עילויה רב

המנונא סבא, אמרי ליה חזי אי נגה יומא נפסוק ונקבעה לשבתא, אמר להו לא צריכיתו שבת היא קבעה נפשה, דהכי אמר רב כשם שהשבת קובעת המוקצה לענין המעשר, פי' העת שהיא ספק חשכה ספק לא חשכה אין מעשרין את הודאי. וכל מה שהגיעה אותה עונה ולא עישר הרי נקבע מוקצה כל השבת, ותנן בתרומות (פ"ז) [פ"ח] היה אוכל באשכול ונכנס מן הגנה לחצר, ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר לא יגמור, חשכה לילי שבת רבי אליעזר אומר יגמור, כלומר יאכל האשכול כולו, ר' יהושע אומר לא יגמור. פי' שכיון שנכנסה השבת נקבע למעשר דאמרי' דעתו של אדם לענג השבת בכל מידי דבר אכילה,

---

קשיא לעולא אמר לך עולא הא נמי כברכת המצות דמיא ברכת המצות מאי טעמא משום דהודאה היא הא נמי הודאה היא רב חנניא בר שלמיא ותלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא וקאי עלייהו רב המנונא סבא אמרו ליה זיל חזי אי מקדיש יומא נפסיק וניקבעיה לשבתא אמר להו לא צריכיתו [א]שבתא קבעה נפשה דאמר רב כשם שהשבת קובעת למעשר כך שבת קובעת לקידוש סבור מינה כי היכי דקבעה לקידוש כך קבעה להבדלה אמר להו רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת [ב]ולא להבדלה קובעת והני מילי לענין מיפסק דלא מפסקינן אבל [ג]אתחולי לא מתחלינן ומיפסק נמי לא אמרן אלא באכילה אבל בשתיה לא ושתיה נמי לא אמרן אלא בחמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה ופליגא דרב הונא דרב הונא חזייה לההוא גברא דשתה מיא קודם הבדלה אמר ליה לא מיסתפי מר מאסכרה דתנא משמיה דרבי עקיבא כל הטועם כלום קודם שיבדיל מיתתו באסכרה רבנן דבי רב אשי לא קפדי אמיא בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קידש בערב שבת מהו שיקדש והולך כל היום כולו א"ל מדאמרי (א)בני רבי חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו הכא נמי [ד]מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו איתיביה (ב)לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון שבת ויום טוב אין בהם קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ואי סלקא דעתך מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו שבת ויום טוב נמי משכחת להו דיש בהן קדושה על הכוס דאי לא קידש מאורתא מקדש למחר אמר ליה (ג)דאי לא קתני איתיביה(ד) [ה]כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ואם אין לו אלא כוס אחד אומר עליו קידוש

קשיא לעולא. שפתח בברוך ולא חתם: הודאה היא. ואין בה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק ריצוי הלכך בפתיחתן סגי. ולא דמו לברכת קידוש שצריך לספר בשבח שבת וברכת יוצר אור שיש בה הפסק תחנה כגון ברחמיך הרבים וברכת אבות יש בה רצוי לפיכך צריך לפתוח ולסיים בשבחו של מקום: הוו יתבי בסעודתא. בערב שבת והאריכו בה עד שחשיכה: ונפסיק. בעקירת השלחן: ונקבעה. לסעודתינו: לשבתא. לשם שבת: לא צריכיתו. להפסיק בעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת: שבת היא קבעתה. מעצמה היא חשובה סעודת שבת ונבדלת מסעודת חול ודי לכם בפריסת מפה וקידוש: כשם שקובעת למעשר. אפילו אכילת עראי דשבת חשובה קבע למעשר במסכת ביצה (ד' לד:): כך קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש. אלמא משחשיכה היא חשובה סעודת שבת מאליה (א): כך. יציאתה קובעת להבדלה שאם יושבים על השלחן וחשיכה במוצאי שבת אסורין לאכול עד שיבדילו: והני מילי. דלהבדלה אינה קובעת לאפסוקי סעודתא אבל אתחולי לא מתחלינן משחשיכה עד שיבדילו: הני מילי דאין מפסיקין לאכילה אבל לשתיה לאו דבר חשוב הוא ומפסקי: ולא אמרן. דלא מתחלי אלא בחמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה: הזכרה בברכת המזון. של שבת רצה והחליצנו וביום טוב יעלה ויבא: כבוד יום וכבוד לילה. אם יש(ה) לו יין הרבה לסעודה אחת או מיני מגדים יניחם עד היום:

ולא

רשב"ם

קשיא לעולא. שפתח בברוך ולא חתם בברוך: הא נמי הודאה היא. ואין בה הפסק דבר אחר לא הפסק תחנה ולא הפסק רצוי הלכך בפתיחתן סגי. ולא דמי לברכת קידוש שצריך לספר בשבח שבת וברכת יוצר אור שיש בה הפסק תחנה כגון ברחמיך הרבים רחם עלינו וברכת אבות יש בה דברי רצוי וצריך לפתוח ולסיים בשבחו של מקום: הוו יתבי בסעודתא. ערב שבת והאריכו בה עד שחשיכה: ונפסיק. בעקירת שלחן: וניקבעיה. לסעודתינו: בשבתא. לשם שבת: לא צריכיתו. להפסיק בעקירת שלחן כדי להבדיל בין סעודת חול לסעודת שבת: דשבת היא קבעה נפשה. לסעודתה דמאחר שהיא אוסרת עלינו לאכול מעתה בלא קידוש אין לך הפסק גדול מזה ומעצמה סעודת שבת חשיבא נבדלת(ו) מסעודת חול ודי לכם בפריסת מפה וקידוש: כשם שקובעת למעשר. פירוש אכילת עראי דשבת חשבו אותה קבע למעשר במסכת ביצה (דף לד:) משום דהוי עונג אפי' סעודת כל שהוא דידה קבע הוא ואין אוכלין בשבת אפילו עראי מתבואה א] (ה)שלא נגמרה מלאכתה למעשר אלא אם כן עישר מערב שבת: קובעת לקידוש. שאסור לטעום עד שיקדש. אלמא משחשיכה היא חשובה אכילת שבת מאליה: כך קובעת להבדלה. כך יציאתה קובעת להבדלה שאם יושבין על השלחן וחשיכה במוצאי שבת אסור לאכול עד שיבדילו ואע"פ שלא הפסיקו סעודתן (ב)פורס מפה ומבדיל שיציאת שבת אוסרתן באכילה וקובעתן להבדלה: הבדלה אינה קובעת. דכיון שהתחיל בסעודת שבת מבעוד יום זהו כבוד שבת שיהא גומר סעודתו אף לאחר שהחשיך ולאחר שגמר סעודתו יבדיל: והני מילי. דהבדלה אינה קובעת לאפסוקי סעודתא אבל לאתחולי לא מתחלינן: והני מילי דלא מפסקי לאכילה אבל לשתיה לאו דבר חשוב הוא ומפסיק ומבדיל: ולא אמרן. אתחולי לא אלא חמרא ושיכרא אבל מיא לית לן בה: לא קפדי אמיא. קמי הבדלה אבל קמי קידושא קפדי משום כבוד שבת והכי הלכתא. ושמעינן נמי שאם היו סועדים בשבת והחשיך גומרין כל סעודתן ומזמנין ואחר כך מבדילין: מבדיל והולך כל השבת כולו. עד רביעי בשבת כדלקמן [קו.]: הזכרה בברכת המזון. רצה והחליצנו וביום טוב יעלה ויבא: שבת ויום טוב. הימים ולא הלילות: אין בהן קדושה על הכוס. כי אם בורא פרי הגפן לבד: דאי לא קתני. דתנא לא בא להורות לנו דין אדם הפושע או שאירע לו מקרה ולא קיים דברי חכמים: כבוד יום וכבוד לילה. אם אין לו יין הרבה לסעודה או מיני מגדים יניחם עד היום:

קשיא לעולא. לפירוש הקונטרס דפירש לעיל דלא אמר אלא המבדיל בין קודש לחול ותו לא קשה מאי ס"ד דמקשה הא פשיטא דלברכת הפירות דמיא דאין לך קצרה יותר מזו ועוד לימא דסבר עולא כר' יהודה הנשיא דמשמע נמי דלא הוי חתים ונראה דעולא אמר נמי כל שאר הבדלות ואיפשיט בלא חתימה וס"ד דמקשה כיון דארוכה היא קצת הוה ליה למיחתם בברוך מידי דהוה אקידוש שחותמין בה אע"ג דהודאה היא כיון שיש בה אריכות קצת ומשני דדמיא שפיר לברכת פירות [א]וכן משמע דרב יהודה לא היה שואל אלא לידע אם יחתום או כרב או כשמואל[ב]:

כך קובעת לקידוש. שאסור לאכול בלא קידוש אפילו התחיל לאכול מבעוד יום וה"נ קובעת למעשר אפי' התחיל לאכול עראי מבעוד יום כדאמרינן בסוף המביא כדי יין (ביצה ד' לה.) היה אוכל באשכול וחשכה לו שבת רבי אליעזר אומר יגמור רבי יהושע אומר לא יגמור: **והנ"מ** דאכלו ושתו מעיקרא. משמע שהיו אוכלים בשבת סמוך לחשיכה ותימה שלא נהגו לאכול בין מנחה למעריב וגם ר"ת כעס על רבינו משולם שהנהיג לאכול בין מנחה למעריב דאמר במדרש השותה מים בשבת בין השמשות גוזל את קרוביו המתים[ג] וכתב שפעם אחת אירע מעשה בלותיר ובא לידי סכנה ובקושי התירו ערב יום הכפורים לאכול אחר וידוי משום שכרות וגם תשעה באב שחל להיות בשבת ונדחה התירו בקושי ויש לדחות דמיירי הכא שהתחילו בהיתר ובאמצע סעודה התפללו מנחה והיכא דהתחילו בהיתר מותר להשלים: **אבל** לשתיה מפסיקין. פירוש שתיה בלא סעודה דאין בה קביעות [ד]ולכך מפסיקין: **לא** קפדי אמיא. ובריתא דכל הטועם מיתתו באסכרה לא מוקמי אמיא ומיתתו באסכרה מדה כנגד מדה הוא משביע גרונו יחנק ואסכרה במקום חנק כדאמרינן (כתובות ד' ל:) מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי והיינו אסכרה:

שמע

קידוש

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה יב סמג עשין כט טור ש"ע א"ח סי' רעא ס"ד:

כה ב מיי' שם [ופ"ד מהל' ברכות הל"ח וברא"ד] וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רצט ס"א:

ג [מיי' פכ"ט מהל' שבת הל"ה טוש"ע שם]:

כו ד מיי' שם הלכה ד וסמג שם טור ש"ע א"ח סי' רעא ס"ח:

כז ה מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

◆

רבינו חננאל (המשך)

וזה האשכול כאלו דעתיה עילויה ואסתלק מתורת עראי ונעשה קבע, לפיכך אסור לאכול ממנו עד שיעשר, ואע"פ שלא קבעו האדם, השבת מעצמה נקבעה בחשיכת ערב שמש. ונאסרו הפירות כי נקבעו למעשר ונעשו מוקצה. כענין הזה כיון שחשכה נקבעה לקידוש, ואע"פ שלא קדשוה בני אדם בפיהם, מעצמה נתקדשה, ואין אנו צריכין לחקור ההגיע עת הקידוש מן הגגות ומראשי הדקלים. ואתינן למימר כשם שמפסיקין לקידוש דשבת קבעה נפשה, כך מפסיקין להבדלה. ואסקה רב עמרם הכי אמר רב לקידוש קובעת להבדלה אינה קובעת, ולא אמרן אלא לאפסוקי, דלא מפסיק ומסלק השלחן בעת דספק חשכה וספק לא חשכה. אבל לאתחולי קבעה. ולא מתחיל בסעודה בשבת עם חשכה עד דנפיק יומא ומבדיל. ומפסיק נמי דאמרן דלא מיחייב לאפסוקי סעודתייהו ולסלק השלחן, הני מילי אם היא סעודת אכילה, אבל אם היא משתה מפסיק. ולא אמרן דמשתה היין מפסיק אלא משתיית יין ושכר, אבל משתיית מים לית לן בה ואפי' לאתחולי. דאע"ג דרב הונא חזייה לההוא גברא דהוה שתי מיא מקמי הבדלה, אמר ליה לא מסתפית מאסכרה דתנא משמיה דרבי עקיבא הטועם קודם שיבדיל מיתתו באסכרה, ולא היא דהא רבנן דבי רב אשי לא הוו קפדי אמיא. בעא מיניה רבינא מרב נחמן בר יצחק מי שלא קדש בערב שבת מהו שיקדש כל היום, אמר ליה מדאמרי בני ר' חייא מי שלא הבדיל במוצאי שבת מבדיל והולך כל היום כלו, הכא נמי מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כלו. ואותבינן עלה מיהא לילי שבת ולילי יום טוב יש בהן קדושה על הכוס והזכרה בברכת המזון, פי' שצריך לומר אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא שבת ויום טוב, כלומר ביום ממש אין בהן קדושה על הכוס

ויש בהן הזכרה בברכת המזון. ואם איתה דמי שלא קדש בערב שבת מקדש ביום השבת, גם אתה מוצא ביום השבת קדושה על הכוס, כגון שלא קדש בערב שבת. ופריק, דאי לא קתני, כלומר לא פירש בזו הברייתא אלא דברים קבועין ועומדין, אבל זה שאינו מצוי הקידוש בכוס ביום השבת אלא אם לא קדש בערב שבת (אינו) מקדש ביום. לפיכך לא פסיקא ליה ולא תאני ליה. ת"ש **כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם** ואם איתה דמקדש ביום נשבקיה עד למחר וליעבד ביה תרי קידושי וכבוד יום.